

**АХТЕМ
СЕЙТАБЛАЄВ:
«ЧУЖОЇ МОЛИТВИ
НЕ БУВАЄ»**

→ 2

**ПРОЦВІТАННЯ
В ЄДНОСТІ...
УКРАЇНИ
ТА КРИМУ**

→ 4

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

№ 19
12.05.2017

www.svitlytsia.in.ua

ПАМ'ЯТЬ

18 листопада 2016 року в Криму відбулася презентація другого видання брошури «Герої кримської землі», що містить біографії кримчан – представників різних національностей, які мають звання Героя Радянського Союзу та Героя Російської Федерації, а також є кавалерами ордена Слави. Кримчани у званні Героя України або з відзнаками інших держав не були взяті до уваги. Некомерційне видання призначалося не для полиць книгарень, а для культурно-освітніх установ. Ініціатором проекту став кримський патріотичний центр «Нова Альтернатива» за сприяння кримської «влади».

...11 квітня 2017 р. у Красноперекопському районі було віднайдено забуте поховання, в якому останній спочинок у 1944 р. знайшли від 500 до 1000 вояків. Між ними – Федір Устенко з Гуляйпільського району Запорозької області: по його останки на окуповану територію мали прибути невістка і правнучка. Ідентифіковані ще кілька осіб із Запоріжжя – Дмитро Демидов, Мефодій Кун, Іван Овсяников і Василь Количенко. Встановлені імена інших вихідців з України – Демид Проценко з Сумщини, Сергій Завірюха з Херсонщини, Микола Подлипян з Дніпропетровщини, Яків Янковський з Донеччини, Степан Крисенко з Луганська...

Ще наприкінці 2010 р. Володимир Путін, який на той час був прем'єр-міністром РФ, висловив переконання, що радянська Росія «навіть без допомоги України та українців» виграла б Другу світову війну – бо вона, мовляв, є «країною переможців». У травні 2015-го Президент України Петро Порошенко, пригадавши цей вислів, зазначив, що ніхто не має права монополізувати перемогу над нацизмом і використовувати її для виправдання своєї імперської політики. Проте «переможцям», що ведуть «маленькі звичайні» війни проти українців на їхній окупованій території, закони ані логіки, ані міжнародного права не писані.

У КРИМУ ВЖЕ НЕ ГЕРОЇ?

СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

Перший випуск брошури, яка вийшла друком іще на початку 2016 р., містить статті про 20 героїв півострова і, як і наступний, був оформлений російською та крим-

ськотатарською мовами. Українську ж мову, яка разом із двома названими має у Криму «державний» статус, було проігноровано. Судячи з видання, поняття «українець» і «герой» для його авторів не поєднують: у біографіях людей з промовистими прізвищами Пись-

менний, Байда, Луцький і Дяченко було вказано національність «русский/ая», а чоловік на прізвище Єрошенко був записаний білорусом. Чи є настільки ж несправедливим щодо осіб українського походження друге видання – дізнатись нелегко, оскільки його обі-

цяна електронна версія досі відсутня.

Кримський «віце-спікер державної ради» Ремзі Льясов свого часу запевнив, що подібні проекти сприятимуть зміцненню міжнаціональної дружби на окупованому півострові, і зазначив, що в Криму «зі-

штовхнути людей за національною ознакою нікому не вдасться». Хоча тут варто додати – нікому краще за теперішніх кримських «політичних» і громадських діячів, котрі викреслюють з буття етнічних українців, відрізаних від батьківщини, це не вдасться...

«ЖЕНЯ-ЯЛТА»:

РІК БЕЗ МАЙДАНІВЦЯ ЄВГЕНА СІКАНОВА

→

6

ІНТЕРВ'Ю

Ми розмовляли з відомим режисером і актором Ахтемом Сеїтаблаєвим у його новому кабінеті, в «Кримському домі», який він очолює. Кабінет пана директора не має дверей, не має приймальної, вхід до нього для земляків завжди відкритий...

– З Вашого дозволу перше запитання буде особисте. Ви народилися далеко від Батьківщини... Що Ви відчули, коли повернулись до Криму, в ті місця, звідки родом Ваші батьки?

– Нічого не відчув... Мій батько з села Мамашай (перейменованого в Орловку), що поблизу Севастополя. Я побував там, коли мені був лише рік, і нічого не запам'ятав, лише якесь сонце, якесь море...

Коли 11 липня 1989 року я прилетів з великого Ташкентського міжнародного аеропорту у маленький Сімферопольський аеропорт, ніякого моря я не побачив, і гір не побачив, у Сімферополі хіба що Чатирдаг іноді видно. Почувався в якомусь сенсі обманутим. У спогадах батьків Крим уявлявся краєм, де ростуть пальми, де люди ходять у білих одежах, де море скрізь. Зрозумійте, в Узбекистані у мене лишилися друзі, перше кохання. Я закінчив школу, мені було лише шістнадцять...

І тільки через три дні, коли брат повіз мене до Бахчисарая, подивитися дім, який батько домовився купити, я відчув, що Крим – це особливе місце. Там, біля Бахчисарая, був ефіроолійний завод, і скрізь стояв запах лаванди...

– Запах Криму?

– Запах Криму, приблизно так.

– Ваш фільм «Чужа молитва», що незабаром вийде на екрани, заснований на реальній історії Саїде Аріфовой, котра під час Другої світової війни врятувала вісімдесят вісім дітей, він мав іншу робочу назву. Чому Ви змінили назву? Чи не пов'язано це з перспективами світового прокату стрічки?

– Так, кожен режисер, і я не виняток, мріє про світовий успіх свого фільму. Сценарій називався «Ї серце», почавши роботу, ми розмірковували над тим, що уже було три українські фільми з такою назвою і американський фільм був...

По-друге, і, на мою думку, найголовніше: для мене завжди назва фільму, назва вистави або назва

АХТЕМ СЕІТАБЛАЄВ: «ЧУЖОЇ МОЛИТВИ НЕ БУВАЄ»

Кадр з фільму «Хайтарма», з Ахтемом Сеїтаблаєвим у головній ролі

Ахтем Шевкетович Сеїтаблаєв народився 11 грудня 1972 року в місті Янгіюль Ташкентської області (Узбекистан). Закінчив акторське відділення Кримського училища культури (1992 р.) та відділення режисури та драматургії Київського університету ім. Карпенка-Карого (1999 р.). Актор Кримськотатарського драматичного театру та (з 2005 року) Київського театру на лівому березі Дніпра. Кінорежисер («Чемпіон з підвороття», «Хайтарма», «Чужа молитва», «Кіборги»).

книжки – це такий стислий меседж того, що відбувається у самому творі.

«Чужа молитва» – назва контраверсійна. Основа сюжету – історія про молоду жінку, котра двічі рятує дітей. Вона врятувала їх від нацистів, давши кримськотатарські імена, навчивши їх читати молитву до Всевишнього чужою для них мовою, вигадавши для кожного історію, таку собі «легенду». Її заарештували, два дні катували, але так і не довели нічого. А потім через кілька років вона повернула їм їхню належність до віри батьків, до їхньої національності.

В цьому сенсі молитва, яка йде від щирого серця, долине до Всевишнього. І, мабуть, не так важливо, якою мовою промовляється, отже, не буває чужої молитви, тому ми й зробили таку назву. Назва ця точно відповідає змісту.

– Що спонукало Вас взятися до роботи над новою екранізацією повісті Івана Франка «Захар Беркут»?

– Ця історія дуже актуальна. У «Захарі Беркуті» я хотів би розповісти не про те, як монголи сунули на Захід, і десятитисячна армія їх була знищена в Карпатах – і про це також, – але мені як режисеру важливо розповісти історію про те, що Тугар Вовк побачив на прикладі монгольської імперії, як з його точки зору має будуватися міцна агресивна держава, така, в якій є чітка ієрархія, чітке підпорядкування, яка має міць не лише захищатися, але й підкорювати. Більше того, він мріє, щоб так приблизно було і в нього на батьківщині. Він з цим чужим знанням повертається до Тухольщини і, коли вступає в конфлікт з місцевими, розуміє, що його ідеї тут небажані, бо тут є свобода, така собі чітка демократія, влада народу, влада людей, народом обраних. Вони завжди перебувають у прямому контакті з тими,

хто їх обрав, і дослухаються до їхньої думки. Власне, це і є для мене основним конфліктом.

Не стільки про війну з монголами, і про це теж, але про внутрішній конфлікт, наскільки в цьому сенсі громада, народ є мудрішими за царів. Готові відстоювати і свою гідність, і право на слово, і право на справедливий суд. Для мене це є основним конфліктом. Це – історія тих прадавніх «кіборгів», про нащадків яких я нещодавно закінчив знімати кіно.

– Яке кіно Ви хотіли б знімати?

– Кіно необхідно знімати різне: потрібні історії про кохання, детективи, фентезі... Особисто я вже сім років поспіль знімав виключно драми, і мені хотілося б зняти якусь веселу картину. Знаєте, коли ми знімали «Кіборгів», я почув від бійців АТО багато кумедних історій, що сталися під час війни. Як, наприклад, зняв Кустуріца.

– У Вас були плани щодо фільму про кримського робінгуда Аліма. Як просувається цей проект?

– Алім Айдамак – дуже цікава особистість. Його доля була зламана – перед дівчиною, яку він кохав, його виставили крадієм. Але він не просто мстився за свою образу. Алім відчував, що кримські татари живуть ніби в паралельних світах: так звана «еліта» сама по собі, а більшість народу животіє, він прагнув справедливості. Його намагалися піймати, навіть цілий кавалерійський полк вислали, але їм це не вдалося. А потім Алім, коли вирішив сам, просто прийшов у Сімферополь, сів у Центральному парку, і так його нарешті зловили. Призначили 1500 шпіцрутенив, після чого людина не виживе, але він лишився живий. Так ніхто і не бачив його мертвим.

– Враховуючи вашу зайнятість: кіно, театр... Тепер ви взяли на себе додаткове навантаження – очолювати «Кримський дім». Як вдається все це поєднувати?

– Сам часто питаю себе: «Навіщо це мені?». Але, мабуть, не можу інакше – я з Криму, я – кримський татарин, це мій обов'язок. Якщо відчую, що не впораюся, – напишу заяву. Ми готові допомагати, підтримувати ініціативи, особливо молодіжні. Я прагну, щоб «Кримський дім» став прообразом того Криму, в який ми обов'язково повернемося.

**СПІЛКУВАВСЯ
ВАЛЕРІЙ ВЕРХОВСЬКИЙ**

ЗНЕВОДНЕНЕ КРИМСЬКЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ

Досить невтішна картина з водозабезпечення області та зі стану водного господарства області постає зі стенограми наради у заступника голови Ради Міністрів УРСР П. Непорожнього 23 квітня 1955 року, на якій розглядався генеральний план міста Сімферополя (ЦДАВО України. – Ф. – 4906. – Оп. – 1. – Спр. 250. – Арк. 119-121). Учасники наради перспективу розвитку міста як обласного центру (на той час у місті мешкало близько 140 тис. мешканців) тісно пов'язували з проблемою його водозабезпечення. Довою потреба міста з такою кількістю населення складала 42 тис. м³ на добу. А міське водосховище – єдине водне джерело для міста – спроможне було дати лише 26 тис. м³, тобто забезпечувало лише 50-60% його добової потреби. Місто мало запаси води всього на 14 днів.

ПЕТРО ВОЛЬВАЧ

Стенограма наради зафіксувала жахливий водопостачальний спадок обласного центру, який дістався Україні від попередньої російської влади: «Район Червона гірка з великою кількістю населення водою не забезпечений. Мешканці користуються водою з шахтних колодязів. Вода у них майже не придатна для пиття. Влітку колодязі пересихають. В районі Сергіївки води також немає. Район українки також безводний».

Через незадовільне забезпечення обласного центру водою, майже відсутню у місті каналізацію українські фахівці з містобудування пропонували обмежити подальший приріст у

Ріка Салгир у Сімферополі. Архівне фото

Аянське джерело

На пляжі сімферопольського «моря», кінець 1950-х років

ньому населення, обмеживши його чисельність 150-170 тисячами. Щоправда, це викликало спротив з боку компартійних діячів, які мали намір зробити його російським через надання помешкань відставним військовим з усього Союзу.

Ставилося завдання наростити греблю на Аянському водосховищі. Це б значно збільшило вміст води у ньому. Великі надії щодо

покращення водозабезпечення Сімферополя покладалось на Сімферопольське водосховище, будівництво якого Україна значно прискорила після підпорядкування Криму республіці. Сам заступник голови республіканського уряду запропонував зробити Сімферопольське водосховище повністю зрегульованим і висловлювався за введення певної норми води на одну

людину. На перспективу досвідчений керівник запропонував також використати для водозабезпечення міста і дніпровську воду з Північного-Кримського каналу, до будівництва якого в Криму ще не приступали.

Досвідчений фахівець запропонував керівникам області і міста звернути увагу на розбудову міської комунікації, насамперед на озеленення, благоустрій міста та будівництво якісної каналізації. Як досвідчений містобудівник, він зазначав, що більшість міст після весняних злив завжди стають чистішими. А Сімферополь навіть після невеликих дощів постійно підтоплюється, траплялися випадки, що в окремі роки підтоплювалося понад 700 будинків. Оскільки місто розташоване в улоговині, то вся вода з околиць стікає до його центру. Місто вкривається шаром мулу завтовшки до 35 см. Про цю майже двохсотлітню ганьбу російські історики та краєзнавці воліють не згадувати, а деградовані російські ура-патріоти сором'язливо мовчать. Ще жахливішим було становище із фекальною каналізацією. Щоб мене не звинуватили в упередженій оцінці, звернімося до офіційного документа, стенограми уже згаданої урядової наради: «Щодо фекальної каналіза-

ції, то у місті лише 5% домогосподарств мають її. Біологічна станція спроможна прийняти та утилізувати лише 25% фекальних вод, а 75% – 9000 м³ фекалій зливається у річку Салгир. Улітку річка пересихає і перетворюється на смердючу клоаку». Вже у перший рік входження Кримської області в Україну в обласному центрі збудували розвантажувальний колектор. Він дозволив забезпечити затоплення центральної частини міста.

Далі у стенограмі зазначається, що: «У країні занедбаному стані перебувають міські дороги, лише 16% з них мають тверде покриття. Всі інші, власне кажучи, гірше польових. Потрібно негайно прокласти хоча б основні магістралі, щоб з'явилась можливість хоч дітям ходити до школи, а дорослим добиратись на роботу».

Не кращим було становище і з електричним освітленням вулиць. Станом на початок 1953 року в Сімферополі не мали освітлення 42 вулиці. Досить авторитетна комісія під головуванням заступника голови Ради Міністрів УРСР Непорожнього 20 квітня 1953 року обговорила проекти районного планування Південного берега Криму. Економіст проекту Г. Каплін зазначив, що розташований на Південнобережжі санаторно-курортний комплекс, який нараховує 111 закладів і має ємність майже 16500 місць, потерпає щорічно від великої нестачі води, особливо у літній період. Велика кількість порівняно невеличких каналізаційних систем, наявних у цьому регіоні, викидають свої стоки у море і забруднюють існуючі пляжі.

Обсяг водопостачання з системи питних водогонів складає 37,5 тис. м³ на добу. На зрошення використовується 7,5 тис. м³. Споживання води для пиття та господарські потреби на перспективу має збільшитися до 29 млн. м³, а для зрошення до 18 млн. м³. Навіть з урахуванням місцевих джерел для водозабезпечення існу-

ючої на Південнобережжі санаторно-курортної бази та зрошення земель буде не вистачати 12 млн. м³. Їх передбачалося отримати від водосховищ: Чорноріченського – 4,6 млн. м³ та Альмінського – 7,3 млн. м³. Але будівництво першої черги на р. Чорній на той час було ще не завершено. Побудувати Альмінське водосховище мали лише через кілька років. Не було також вирішено питання енергозабезпечення Південнобережжя. Для цього «Крименерго» передбачалося будівництво двох підстанцій з напругою 111 кВт в Ялті та Алушці, двох підстанцій з напругою 35 кВт в Гурзуфі та в Алушті. На нараді порушили також питання з будівництва на Південнобережжі каналізаційної системи. Влада так і не вирішила його ні у довоєнний період, ні у перше повоєнне десятиліття. Зазначена проблема була перекладена на плечі України.

Один із співавторів проекту з водозабезпечення Південнобережжя С. Грибов наголосив на тому, що водопостачання цього регіону є досить проблемним і складним. Місцеві системи водопостачання включають у себе об'єкти переважно природного походження. Комуніальні водогони існували лише у містах Ялті, Алушті та Алушці. Всі останні були місцевими, відомчими. Для забезпечення вже існуючих об'єктів використовували всі діючі джерела. Правда, не всі вони перебували у задовільному стані і потребували ґрунтової реконструкції. До того ж місцеві водні джерела розташовувались на території Південного берега не рівномірно. Більше всього їх було в Алуштинському районі (33% усіх існуючих джерел). На Ялтинський район припадало лише 14% усіх водних ресурсів. Усі інші райони настільки були бідними на природні джерела води, що вони періодично потерпали від її нестачі.

ДАЛІ БУДЕ...

«Учитывая общность экономики, территориальную близость и тесные хозяйственные и культурные связи между Крымской областью и Украинской ССР, Президиум Верховного Совета Союза Советских Социалистических Республик постановляет: Утвердить совместное представление Президиума Верховного Совета РСФСР и Президиума Верховного Совета УССР о передаче Крымской области из состава Российской Советской Федеративной Социалистической Республики в состав Украинской Советской Социалистической Республики...»

Указ від 19 лютого 1954 року

На Кримському півострові окупаційна влада та місцеві колаборанти сьогодні всіляко намагаються викреслити з історії шість десятиліть перебування Криму у складі УРСР. Але викреслити це неможливо, тому все, що робилося тут українцями, малюється у чорному кольорі – авжеж, на тлі безпросвітної сірості російського життя треба вигадати дещо гірше за нього. Але у ХХ столітті безпосередній зв'язок України та Криму простежується і до 19 лютого 1954 року...

ІНОКЕНТІЙ КОРЕЛИЧ

ЗБРОЙНІ СИЛИ

Наприклад, ми часто згадуємо сміливий рейд полковника Болбочана, котрий – нехай і символічно – приєднав Крим. Але не варто забувати також про те, що відбувалося на червоному боці.

Так, у 1920-х роках існували «Збройні Сили України та Криму». Південний фронт Червоної армії після ліквідації останнього осередку спротиву – врангелівського Криму – було наказом № 2660/532 перетворено на Управління Збройних Сил України та Криму. Спочатку Таврійську губернію було введено до складу Харківського військового округу, а потім з двох округів

НЕРОЗРИВНІ ЗВ'ЯЗКИ

Керченські паромі радянського періоду

ПРОЦВІТАННЯ В ЄДНОСТІ... УКРАЇНИ ТА КРИМУ

УРСР утворили один Український військовий округ, який очолив Михайло Фрунзе, його посада офіційно йменувалася «Командуючий Збройними Силами України і Криму». Залишки Чорноморського флоту, так звані Морські сили Чорного та Азовського морів, також підпорядковувалися цьому командуванню.

Формулювання «Україна і Крим» повністю віддзеркалювало стан речей: навіть більшовицька УРСР не погоджувалася віддавати Крим і Кубань до РСФРР, а

«братня Росія» взагалі розглядала існування окремої Української СРР лише як тактичний хід, тимчасове явище, для перехідного періоду перед повним поглиненням України. 1920-1922 роки були періодом внутрішньої більшовицької боротьби за існування України, так би мовити, «соціалістичної або ніякої».

І навіть після утворення 18 листопада 1921 року з кримських повітів Таврійської губернії Автономної республіки у складі Російської Федерації військові

частини Червоної Армії залишилися у підпорядкуванні округів: Українського, Харківського, Київського, Одеського...

ТАПУК – КРИЛА УКРАЇНИ... ТА КРИМУ

У столиці УРСР Харкові в 1923 році створили Товариство авіації та повітроплавання України і Криму. Крим цілком органічно вписувався у цю структуру.

Ось що сказано в Українській радянській енциклопедії:

«ТАПУК – патріотичне оборонне об'єднання аматорів авіації та повітроплавання. Засноване 1923 року у Харкові з ініціативи уряду України та військ. командування. Головою Ради ТАПУКу був Г. І. Петровський, його заступником – М. В. Фрунзе, потім В. П. Затонський. Мета товариства полягала у сприянні розвитку повітр. флоту країни та залученні до цієї справи широких мас трудящих. Товариство налічувало (1925) 416 тис. членів, об'єднаних у 7115 гуртків. Ним засновано

Значок ТАПУК (ОАВУК)

Георгій Федорович Проскура – засновник ТАПУК

Центр. аероклуб і авіаційну школу в Харкові, школу інструкторів планерного спорту в Києві, 72 планерних і 97 авіамодельних гуртків, відкрито 1475 авіабібліотек. Члени товариства зібрали на розвиток повітряного флоту понад 1,5 млн. карбованців, були учасниками численних змагань, створення регулярних авіаліній на Україні. У 1925 році ТАПУК і товариство "Укрдоброхім" були об'єднані у Товариство друзів авіахімічної оборони і промисловості ("Авіахім").

Ініціатором створення такої громадської організації став Георгій Федорович Проскура. Цій людині Харків, котрий раніше не мав жодного стосунку до авіації, завдячує нинішньою славою авіаційної столиці країни. Викладаючи в Харківському політехнічному інституті, Проскура організує та очолює аеросекцію. З його ініціативи у 1923 році члени авіаційної секції домоглися відкриття авіаційної спеціальності на механічному факультеті. Георгій Федорович починає читати необов'язковий курс з повітроплавання. Незабаром він створює аерогідродинамічну лабораторію, яка в 1930 році перетворюється на Харківський авіаційний інститут.

Спільними зусиллями ТАПУК та Головного управління повітряного флоту Червоної армії було створено акціонерне товариство «Укрповітрошлях», з якого бере відлік уся цивільна авіація України.

Студент КПІ Сергій Корольов був одним з тих 416 тисяч «тапуківців», і саме в Криму він злетів у небо на крилах планера власної конструкції, це сталося, звісно ж, у Коктебелі.

Згодом ТАПУК об'єднується з товариством «Доброхім» і – вже на всесоюзному рівні – трансформується в «Осоавіахім» (згодом ДТСААФ, згодом ТСОУ).

ВІЙСЬКОВИЙ ОКРУГ

Одеський військовий округ існував у Російській імперії у 1862-1917 роках і до нього входили дві губернії (Таврійська та Новоросійська), а також Бессарабська область.

З 11 жовтня 1939 року Одеський військовий округ був створений знову з п'яти областей України, а також Молдавської і Кримської автономних РСР. Такі рішення не приймаються з примхи військового керівництва, вони віддзеркалюють зміни у стратегічних планах. Адже для Генштабу Червоної Армії вся територія Радянського Союзу була єдиною, і військові стратегії мислили не адміністративно-територіальними одиницями, а категоріями напрямків удару. З початком агресивної, наступальної війни військовий округ перетворюється на фронт, його війська мобілізуються і вирушають у «визвольний похід».

Перший удар мав бути завданий по Румунії, оскільки вона на той час була єдиною нафтовидобувною країною Європи і єдиним джерелом постачання нафти для Вермахту, а Гітлер обрав для своїх військ доктрину «бліцкригу» (тобто різновид доктрини мобільної війни британського військового теоретика Дж. Фулера). І ця маса танків, літаків, автомобілів потребувала бензину, а тисяча ні-

Керченські парони радянського періоду

І НАВІТЬ ПІСЛЯ УТВОРЕННЯ 18 ЛИСТОПАДА 1921 РОКУ З КРИМСЬКИХ ПОВІТІВ ТАВРІЙСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ АУТНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ВІЙСЬКОВІ ЧАСТИНИ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ ЗАЛИШИЛИСЯ У ПІДПОРЯДКУВАННІ ОКРУГІВ: УКРАЇНСЬКОГО, ХАРКІВСЬКОГО, КИЇВСЬКОГО, ОДЕСЬКОГО...

мецьких підводних човнів потребувала солярки. Удар по вічно слабкій румунській армії знекровив би війська Осі, відтак наступ на Берлін розвивався б нестримно та блискавично.

Війська Одеського округу готувалися саме для цього. Керувати наступом з Одеси, звісно, набагато зручніше, ніж з Києва, Харкова чи Сімферополя. А судячи з історичних документів, війська були зібрані чималі: одинадцять стрілецьких дивізій, механізований корпус, п'ять артилерійських полків, три авіаційні дивізії (і ще дві формувалися)...

У 1945 році, після жакливої війни, Сталін почав готуватися до нової війни за перерозподіл світу: його вабили іранський Азербайджан і турецька Вірменія. На повному серйозі, отримавши Східну Пруссію, радянська делегація вимагала собі італійські колонії в Африці. Це стало якщо не причиною, то приводом для Холодної війни. На щастя, не «гарячої». Тоді створили Таврійський військовий округ у складі всього лише двох областей: Херсонської та Кримської. Штаб розташувався у Сім-

ферополі. Але проіснував округ недовго.

У 1956 році Радянський Союз відмовився від більшовицьких планів завоювання світу, перейшовши до побудови світлого майбутнього в одній окремо взятій країні. Просто поява потужної ядерної зброї та ракет, що могли досягнути не лише країн Європи, а й заокеанських Сполучених Штатів, переінакшувала всі уявлення про засоби та способи ведення війни, а відтак – ламала всю концепцію «світової революції». І армію скоротили, закрили витратні проекти, зокрема будівництво авіаносців і десантних підводних човнів. Таврійський округ ліквідували, й Крим повернувся до складу Одеського ВО. Але жодної стратегічно доцільної можливості приєднати Кримський півострів до Північнокавказького (як це намагаються зроби-

ти сьогодні) чи утворити окремий Кримський ВО ніхто всерйоз не розглядав.

ВОЛОНТАРИЗМ – СВІТЛЕ МИНУЛЕ

Наступного 1957 року у Радянському Союзі почалися реформи й у цивільній сфері. Хрущов колись належав до фракції меншовиків, а меншовики колишніми не бувають: через сорок років після захоплення влади до комуністів дійшло, що натщесерце побудувати рай на землі не вийде. Сахаючись, мов колгоспна конячка, з однієї крайності в іншу, Хрущов оголосив надмірну централізацію. Децентралізація ж мала призвести й до дебіюратизації економіки. Справді, дуже часто підприємства різних галузей, розташовані в одному регіоні чи навіть місті, мали узгоджувати співпрацю аж у Мо-

скві, що не сприяло розвитку економіки та побудові майбутнього – хоч світлого, хоч темного.

Наважитися на справжню економічну реформу радянському керівництву тоді заважала ідеологія. Експериментуючи, як переналаштувати планову економіку, щоб вона працювала, щоб шведь не сидів би без чобіт, а досягнення народного господарства можна було б побачити не лише на виставці у Москві, а й у холодильнику радянського робітника, керівники СРСР пішли на створення економічно самостійних провінцій: Рад народногосподарства.

Цей крок мав певний сенс: на місцях краще видно, яким чином і яку галузь розвивати. Водночас на союзному рівні ліквідувалися галузеві міністерства.

Херсонський раднаргосп складали спершу три області: Кримська, Миколаївська та Херсонська. Херсон залишався «столицею» цієї «економічної автономії» навіть до 1962 року, коли почалася «централізація» і з приєднанням до нього Одеської області утворився Чорноморський раднаргосп (до того Одеська область була самостійним Одеським раднаргоспом) і його адміністративний центр розташувався в Одесі.

Нікому на думку не спадала божевільна ідея створення окремого Кримського раднаргоспу – Одеська область мала потенціал п'ять років бути самостійною економічною одиницею, Молдавська РСР мала також, а Крим – не мав. Тому що Крим і в господарському, і в транспортному, і у військово-стратегічному плані є невід'ємною частиною України, а не Північного Кавказу.

І не забуваймо ще один факт: Харківський Раднаргосп у цей період очолював також кримчанин – уродженець Желябовки, що в Нижньогірському районі, Олег Соїч.

ПОРТИ КРИМУ

Військово-морська база в Донузлаві, куди свого часу наполегливо виселяли українські ВМС, стала у 2014 році пасткою для наших кораблів. Але ж це місце від початку і не призначалося під військові потреби.

Коли в 1960-х роках розроблявся проект Донузлавського цивільного порту, то Новоозерне мало стати містом на тридцять тисяч мешканців, до нього, щоб вивозити вантажі, мали прокласти ділянку залізничної колії з Євпаторії. Сьогодні в окупованому Криму цей проект згадали: оголошено про «територію пріоритетного розвитку "Чорноморське"» та проект залізниці до Донузлава. У проекті, щоправда, нічого не сказано ані про те, звідки надходять вантажі за умов транспортних санкцій (з Південної Осетії та Нагорного Карабаху?), ані – найголовніше – для кого ці вантажі призначатимуться? Якщо для Криму – то на півострові й без того існує потужна портова інфраструктура, надлишкова для його внутрішніх потреб. Якщо для Росії, то простіше розвантажувати судна у Новоросійську, ніж у Криму, бо потім доводиться переправляти все це через Керченську протоку – прагнули називатися островом, то відчуйте на собі принади островного життя... Відтак єдиний сенс існування Донузлавського, як і всіх інших кримських портів, – обслуговування потреб материкової частини країни або транзиту через Україну до інших держав (Білорусі, Євросоюзу). І потужностей Одеси, Чорноморська, Миколаєва та Херсона загалом вистачає, щоб не «задихатися» в цій галузі без кримських портів.

Адже недарма в Указі Президії Верховної Ради СРСР від 19 лютого 1954 року «Про передачу Кримської області до складу України» говорилося: «Учитывая общность экономики, территориальную близость и тесные хозяйственные и культурные связи между Крымской областью и Украинской ССР...».

ДАЛІ БУДЕ...

Членський квиток ТАПУК (ОАВУК)

ПАМ'ЯТЬ

СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

Разом із родиною у самісіньке «вогнехреще», яке вирувало в серці України, чоловік прибув власним автомобілем з ялтинського узбережжя, де мешкав після виходу на пенсію. Родом він був з міста Єнакієве на Донеччині, де з'явився на світ 23 червня 1956 року. Інженер за фахом, працював в об'єднанні «Орджонікідзевугілля», автобазою якого керував майбутній президент України Віктор Янукович. За спогадами, на початку 2014 року Сіканов не добирав висловів, говорячи про керманіча держави, який за допомогою «патріотично налаштованих офіцерів» залишить її після народного повстання. Вочевидь, ставлення до «регіонального» режиму, його очільників і представників не в останню чергу зумовило настрої Євгена під час Революції гідності.

Що б не коїлося під час протистоянь силовиків і протестувальників у Києві – ніколи він не шукав прихистку ані від крижаної води, ані від газових гранат, ані від слезозогінного газу, ані від пострілів з травматичної зброї. Стійкий і незламний, у вирі зіткнень на вулиці Грушевського Євген сам був укриттям для багатьох – зокрема для журналістів і фотографів. Передусім він, батько п'ятох дітей, опікувався молоддю, що долучалася до лав боротьби за волю. Як до, так і після подій Майдану про Євгена говорили як про людину глибоко віруючу, дуже порядну і чесну.

У квітні 2014 року Євген Сіканов повернувся додому, попри російську анексію півострова. Після цього він приїздив до Києва до першої річниці розстрілу на Інститутській та другої річниці початку Євромайдану, щоб вшанувати пам'ять загиблих побратимів.

Незважаючи на тиск і репресії проти проукраїнських громадян з боку окупаційного режиму в Криму, своїх публікацій і фотогра-

Євген Сіканов на свято Водохреща у 2015 році в Ялті

«ЖЕНЯ-ЯЛТА»: РІК БЕЗ МАЙДАНІВЦЯ ЄВГЕНА СІКАНОВА

Чорніший від ночі дим – щільний настільки, що його, здається, можна було б відчутти рукою на дотик. Вогонь від палаючих автобусів і нагромаджень автомобільних шин. Лави силовиків, захищених щитами й шоломами. Постріли снайперів по беззбройних людях, що затуляються листами фанери... Саме там, де немовби саме пекло вийшло на землю, щоб поглинути волю разом із тими, хто її прагне, – наче до самих небес, разом із димом, підіймалася назва південного кримського міста, написана багрянцем по білому: «Ялта». Над нею на вудилищі були закріплені прапори України та Євросоюзу, а також вишиваний український рушник. Це була єдина зброя бійця 31 сотні Самооборони Майдану, що увійшов в історію під ім'ям «Женя-Ялта», – донбаського шахтаря з 15-річним стажем Євгена Сіканова.

Незважаючи на тиск і репресії проти проукраїнських громадян з боку окупаційного режиму в Криму, своїх публікацій і фотографій періоду Майдану в соцмережах Євромайданівець не прибирав, і навіть протягом 2015 року виставляв ті, яких не оприлюднював раніше. На вулицях Ялти його можна було побачити в українському національному одязі: зокрема, збереглося фото, де на свято Водохреща у 2015 році на ялтинській набережній Євген, вбраний у гарну вишиванку, з великим хрестом занурюється у морську воду. В Криму він продовжував зберігати у душі віру в Бога й Україну.

фій періоду Майдану в соцмережах Євромайданівець не прибирав, і навіть протягом 2015 року виставляв ті, яких не оприлюднював раніше. На вулицях Ялти його можна було побачити в українському національному одязі: зокрема, збереглося фото, де на свято Водохреща у 2015 році на ялтинській набережній Євген, вбраний у гарну вишиванку, з великим хрестом занурюється у морську воду. В Криму він продовжував зберігати у душі віру в Бога й Україну.

9 травня 2016 року Євген Сіканов помер від раку, не доживши майже двох місяців до 60-річного ювілею. До останнього він залишався

українцем і формально: родина була змушена організувати для нього оформлення російського громадянства вже під час крайньої стадії його захворювання. Сильнодіючі знеболювальні, яких потребував уже недужий підвести на ноги чоловік, провезти з материкової України було неможливо, а задля російського рецепту на них був потрібен страховий поліс, отримання якого можливе лише за наявності російського паспорта.

За кілька місяців до смерті Євген відчував, що за ним можуть стежити російські силовики. Побоювання не виявилися марними: 25 травня 2016 року до будинку небіжчика з обшуком вдерлися співробітники ФСБ. Того ж дня стало відомо, що проти Сіканова порушено кримінальну справу за нібито завдання у Маріїнському парку в Києві легких тілесних ушкоджень кримському бійцеві підрозділу «Беркут» кинутим каменем ще у березні 2014 року. Також чоловікові як обтяжуючу обставину приписали членство в українській радикальній організації «Правий сектор», забороненій у Росії. Якби кримський Євромайданівець був живий, він, скоріш за все, розділив би долю інших учасників Революції гідності, засуджених у Криму окупантами за аналогічними справами, – Олександра Костенка та Андрія Коломійця.

У жовтні 2016 року в Сімферополі «суддя» Віктор Можелянський закрити кримінальну справу проти Євгена Сіканова на підставі смерті обвинуваченого. Лише тоді в українському сегменті Інтернету поширилася його історія. Лишається тільки здогадуватися, скільки ще подібних життєписів кримчан в окупації поки що є невідомими.

Про донецчанина Євгена Сіканова не забувають у вільній Україні, однак пам'ять про нього чекає на належне вшанування у Криму, що став для нього другою домівкою і місцем останнього спочинку. Це ж стосується й пам'яті про всіх кримчан, що віддали життя за Україну.

На Майдані у Києві під час Революції гідності

КАЛЕНДАР КРИМУ ПО-УКРАЇНСЬКИ

ПОСТАТІ:

5 ТРАВНЯ 1920 р. – у селі Сутиски Тиврівського району на Вінниччині народився

Павло Голодрига

Павло Голодрига – селекціонер, біолог у галузі виноградарства. Автор понад двадцяти сортів нового винограду. Під його керівництвом було створено понад 40 сортів винограду. Почесний доктор наук кількох європейських університетів за реальний внесок у наукову галузь. Доктор біологічних наук, професор. Майже 40 років прожив у Ялті. 19 грудня 1986 року повісився у підвалі власного будинку після звільнення з посади завідувача відділу селекції інституту «Магарач» та знищення дослідних полів у рамках антиалкогольної кампанії.

6 ТРАВНЯ 1976 р. – у Керчі народився **Павло Вождєв**, там же мешкав і служив. У званні старшого сержанта командував протитанковим взводом 1-го ОБМР 36-ї окремої бригади морської піхоти. Після окупації Криму російськими військами вийшов на материкову Україну, на початку АТО вирушив на фронт. Родина залишилася в Керчі. 18 липня 2016 року помер у лікарні після отриманих осколкових поранень у голову, ногу і груди внаслідок обстрілу опорного посту з протитанкового гранатомету під Маріуполем. Похований у Миколаєві. Указом Президента України № 421/2016 від 29 вересня 2016 року нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня посмертно.

Павло Вождєв

11 ТРАВНЯ 1976 р. – у Севастополі народився **Олександр Бричук**. Організував змагання для юних рятувальників, займався повноконтактним карате, керував спортивно-оздоровчим табором. Очолював севастопольське міське від-

Олександр Бричук

ділення Всеукраїнського громадського дитячого руху «Школа безпеки», був тренером команди. Після анексії Криму виїхав з півострова, пішов добровольцем до батальйону патрульної служби міліції особливого призначення «Шахтарськ» ГУ МВС України у Дніпропетровській області. Був фахівцем групи матеріального забезпечення. Загинув 16 серпня 2014 року, з розвідгрупою потрапивши у засідку в районі Красногорівки Мар'їнського району Донецької області. Залишив двох доньок. Похований у Лозовій на Харківщині, де мешкали батьки. Указом Президента України № 873/2014 від 14 листопада 2014 року нагороджений орденом «За мужність» III ступеня посмертно.

Мітинг з нагоди 3-го військового з'їзду у Києві

Крим, 1992 рік

ПОДІЇ:

1 ТРАВНЯ 1783 р. – точка відліку українського (козацького) флоту в Криму. Корвети, фрегати та лінійні кораблі для нього будувалися у Херсоні та на Хортиці. Козацький отаман Сидір Білий з колишніми запорожцями брав у будівництві флоту найактивнішу участь, займався комплектуванням екіпажів та їхньою підготовкою. Разом зібралося близько тисячі козаків. Ліс для

будівництва кораблів до Херсона сплавлявся Дніпром з Брянська, тож кораблі будувалися з сирого дерева. В такому вигляді Дніпровську ескадру на початку 1783 року імператриця Катерина II наказала терміново передислокувати до Ахтіарської гавані (сучасний Севастополь) разом з Азовською флотилією. Перший похід новобудованої Дніпровської флотилії було доручено отаману і майору Сидору Білому. З завданням він впорався блискуче. Вранці 1 травня 1783 року 16 великих вітрильних кораблів Дніпровської флотилії увійшли до Ахтіарської гавані і стали на якорях у теперішній Севастопольській головній бухті. Наступного дня,

2 травня, по обіді в бухту ввійшла Азовська флотилія віце-адмірала Клокачова. За козацьким звичаєм Сидір Білий вітав побратимів з Дону гарматним салютом, а потім бенкетом на своєму флагманському кораблі, протягом тижня він знайомив Клокачова з кораблями Дніпровської флотилії та з районом плавання, Ахтіарською бухтою та Кримом узагалі. Це ретельно і дбайливо замовчувалося: Сидір Білий немовби випарувався з історії. Передавши Дніпровську флотилію Клокачову на вимогу князя Потоцького, Сидір Білий повернувся до Херсона, де очолив Лиманську гребну флотилію «малого моря», яку ще треба було збудувати.

Морський прапор Запорозького війська

Сидір Білий

1 ТРАВНЯ 1918 р. – у Керчі зі співом українського національного гімну на чолі колони демонстрантів пройшов загін вільного козацтва, організований за 3 дні під проводом отамана Левенка.

1-2 ТРАВНЯ 1992 р. – у Сімферополі було проведено з'їзд Конгресу українців Криму. Для захисту від можливих провокацій організатори запросили членів УНСО, і близько 50 представників організації охороняли цей захід.

ПОЧАТОК ТРАВНЯ 1917 р. – у 1-му Всеукраїнському військовому з'їзді у Києві беруть участь делегати від українців Чорноморського флоту та сухопутних частин Криму.

9 ТРАВНЯ 1994 р. – відбулися установчі збори Громадянської Ради Криму, яка фактично стала опозиційним парламентом, створеним для протидії сепаратистським рішенням Верховної Ради Криму. Громадська Рада складалася з делегатів від низки проукраїнських політичних організацій і партій: УГКК, УРП, ДемПУ, ДемКрим і Меджлису кримських татар.

**ПІДГОТУВАВ
СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ**

